
04 Een lichtgroene sabelsprinkhaan *Metrioptera bicolor* op de terril van Zolder

David Beyen
Limburgs Landschap vzw
Dekenstraat 39
B-3550 Heusden-Zolder

Net als voor diverse andere diergroepen is Limburg de soortenrijkste provincie voor sprinkhanen en krekels (Hofmans, 2001 en Verstraeten, 1993) in Vlaanderen. Sinds 2000 zijn er 36 soorten waargenomen. Slechts vier daarvan staan op de nieuwe Vlaamse Rode Lijst (Lock, 2011). Deze lijst is opgesteld volgens de internationaal vastgelegde IUCN-criteria. De Rode Lijst uit 2000 (Decler *et al.*) is sterk afgeslankt.

Deze diergroep telt veel warmteminnende soorten. Diverse soorten blijken erop vooruit te gaan. Vooral de toename van zuidelijke soorten, zowel in aantal, als in areaal is opvallend. De opwarming van het klimaat speelt hierin een rol. De nieuwkomers betreffen tot op heden vooral soorten die weinig habitatspecifiek zijn (Jacobs *et al.*, 2005). De meest recente aanwinst (2011) is de zuidelijke boomsprinkhaan *Meconema meridionale*. Anderzijds krijgen soorten die meer kritisch zijn in habitatkeuze het moeilijk. De Vlaamse en Limburgse status van twee soorten, schavertje *Stenobothrus stigmaticus* en zoemertje *Stenobothrus lineatus*, zal daarom in 2012 nader onderzocht worden door de sprinkhanenwerkgroep Saltabel die recent onderdak vond bij Natuurpunt.

De lichtgroene sabelsprinkhaan *Metrioptera bicolor* in de Lage Landen

De lichtgroene sabelsprinkhaan staat sinds 12 augustus 2004 op de provinciale lijst. Toen werd een zingend mannetje waargenomen in Zutendaal (Jacobs *et al.*, 2005). Het betrof een langvleugelig of macropter exemplaar. In het begin van diezelfde maand zijn er waarnemingen gemeld uit Herentals (Antwerpen) en Hamme (Oost-Vlaanderen). Ook in Nederland (Maastricht) werd toen de eerste lichtgroene sabelsprinkhaan gezien (Felix, 2004), eveneens een langvleugelig mannetje. In Herentals ging het daarentegen om zes kortvleugelige of brachyptere mannetjes. Van de waarneming uit Hamme is verder niets bekend.

De waarnemingen waren een reden voor de Saltabel-werkgroep om via de website

Het mannetje lichtgroene sabelsprinkhaan in de kruidvegetatie op de terril van Zolder. (Foto David Beyen)

www.saltabel.org een oproep te doen om uit te kijken naar deze soort. In Nederland zouden de daaropvolgende jaren nog een aantal waarnemingen volgen van langvleugelige exemplaren. Allen uit de regio Maastricht. In Vlaanderen bleef het stil, tot in 2011.

De waarneming in Zolder

Met als doel de melding van zingende boomkrekels *Oecanthus pellucens* te verifiëren, bracht ondergetekende een bezoek aan de terril van Zolder op 3 september 2011. De zoektocht naar de boomkrekels bleef zonder resultaat. Ook tijdens een avondexcursie op 10 september zou het niet lukken om de melding te bevestigen.

(Foto Vilda)

De derde september was het warm en zonnig weer. Dan is er altijd kans op leuke waarnemingen. Ik besloot de terril langs de westzijde te beklimmen. Na een paar honderd meter hoorde ik wat lager op de flank een sprinkhaan zingen. Het geluid had wat weg van een zuidelijk spitskopje *Conocephalus discolor*, maar het geluid was merkkelijk beter te horen dan van deze soort. Zeker rekening houdend met de afstand waarop het dier zich bevond. De lichtgroene sabelsprinkhaan was de voor de handliggende soort. Een controle van het geluid van beide soorten op een handcomputertje kon de determinatie bevestigen. Na kort zoekwerk vond ik het diertje, een kortvleugelig mannetje, in de eerder schrale graslandvegetatie. Grote delen van de terril kennen een dergelijke begroeiing te wijten aan de droge, stenige bodem en het warme microklimaat. De vindplaats vertoonde op het eerste gezicht geen verschil met de omgeving. De terril is niet systematisch afgezocht, maar tijdens

de rest van het inventarisatiebezoek is geen ander exemplaar gevonden.

Enige tijd later raakte een waarneming bekend van 12 juli 2011 uit de Kuil in Munsterbilzen. Daar werden vier zingende mannetjes gehoord in een ruige kruidvegetatie (pers. mededeling M. Lammers) op een zuidelijk georiënteerde dijk. De waarnemer kon de observatie helaas niet nader staven en de waarneming kon ook niet meer gecontroleerd worden, vermits ze te laat op het jaar bekend raakte. Opmerkelijk is dat de vindplaats zich in vogelvlucht slechts een viertal kilometer ten zuiden van de Zutendaalse locatie uit 2004 bevindt.

Bespreking

In Wallonië gaat het voorkomen van de lichtgroene sabelsprinkhaan er gestaag op vooruit (Lock, 2011). Toch zijn er zeer weinig gegevens uit het oosten van het land (databank Saltabel en waarnemingen.be). Ondanks dat de soort in Duitsland over een lange afstand tot tegen de grens voorkomt. Daarnaast reikt de populatie uit de Eifel inmiddels vrijwel tot aan het zuidoostpunt van Nederland (www.dgfo-articulata.de). Maar van daar zijn tot op heden nog geen observaties bekend (waarneming.nl).

De verbreiding van de lichtgroene sabelsprinkhaan gebeurt vooral via langvleugelige dieren (Felix, 2004). Het is niet verwonderlijk dat de meeste Vlaamse en Nederlandse waarnemingen tot nu betrekking hadden op macroptere exemplaren. Deze verschijningsvorm is typisch voor zwervende exemplaren bij diverse soorten sprinkhanen (Kleukers *et al.* 1997). Anders ligt dit voor de brachyptere dieren uit Herentals en deze van Zolder. Het is bekend dat lichtgroene sabelsprinkhanen zich met succes passief kunnen verplaatsen via geherlokaliseerd hooi (Wagner, 2004). Bij de waarneming in Herentals werd in eerste instantie gedacht aan met aangevoerd materiaal meegelifte eieren of een adult vrouwtje, door de vondst op een industrieterrein (Jacobs *et al.*, 2005). Voor de sprinkhaan in Zolder is dit een zeer

onwaarschijnlijke verklaring. Meer aannemelijk is dat een langvleugelig vrouwtje de voorgaande zomer haar eieren ter plaatse heeft afgezet. Het beperkte uitkomstsucces kan te wijten zijn aan de minder goede weersomstandigheden (hoog aantal regendagen, hoog neerslag totaal en lage zonnenschijnduur) tijdens de zomer van 2011 (www.kmi.be).

Na de waarnemingen in 2004 bleef een verwachte kolonisatie van Vlaanderen en Nederland uit. Het blijft afwachten of deze nu wel doorzet. De omstandigheden lijken gunstig: de populaties in de omringende regio's breiden verder uit, de opwarming van het klimaat is (nog steeds) geen halt toegeeroepen en er zijn diverse geschikte locaties met een warm microklimaat en een grazige vegetatie. Redenen te meer om de komende zomers ogen en oren open te houden voor deze sprinkhaansoort.

Dankwoord

Met dank aan de werkgroep Saltabel en Natuur.Studie voor de ter beschikking gestelde informatie.

Referenties

- DECLLEER, K., H. DEVRIES, L. HOFMANS, K. LOCK, B. BARENBURG en D. MAES, 2000. Voorlopige atlas en 'Rode Lijst' van de sprinkhanen en krekels van België (Insecta, Orthoptera). SALTABEL i.s.m. IN en KBIN, Brussel. Rapport IN 2000/10.
- FELIX, R., 2004. De eerste vondst van de lichtgroene sabelsprinkhaan, *Metrioptera bicolor* in Nederland (Orthoptera: Tettigoniidae). Nederlandse faunistische mededelingen 21: 7-10.
- HOFMANS, K., 2001. Het belang van de provincie Limburg voor sprinkhanen en krekels (Orthoptera). LIKONA-JAARBOEK 2000: 64-71.
- JACOBS, M., J. CORTENS en W. VERAGHTERT, 2005. Zuidelijke sprinkhanen vinden hun weg naar Vlaanderen. Natuur.focus, 4: 31-32.
- KLEUKERS, R., E. VAN NIEUKERKEN, B. ODÉ, L. WILLEMSE en W. VAN WINGERDEN, 1997. De sprinkhanen en krekels van Nederland (Orthoptera). - Nederlandse Fauna 1. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij, European Invertebrate Survey - Nederland.
- LOCK, K., T. ADRIAENS, H. DEVRIESE, G. SAN MARTIN en K. DECLLEER, 2011. Updated red lists of the grasshoppers and crickets (Orthoptera) in Flanders, Brussels and Wallonia. Bulletin S.R.B.E./K.B.V.E. 147: 211-225.
- VERSTRAETEN, F., 1993. Sprinkhanen in Limburg, vroeger en nu. LIKONA-jaarboek 1992: 36-41.
- WAGNER, C., 2004. Passive dispersal of *Metrioptera bicolor* (Phillipi 1830) (Orthopteroidea: Ensifera: Tettigoniidae) by transfer of hay. Journal of Insect Conservation Volume 8: 287-296.